

ולכא למפרשיה לבהמה עצמה כדאמ' לעיל דרש' ליה לענין עובר, ולהחמיר אתא ולמימרא דלא שרי' במעי בהמה אלא ביש לו פרסה, ולפי שר' יוחנן הזכיר פרסות בדבריו הקשה אלא מעתה קלוט במעי פרה ליתסר, פי' לאו משום דבעי' דמות בהמה קאסר לה, אלא משום דבעי' מין הראוי להתקיים, ודמות יונה אינו ראוי להתקיים, להיותו רחוק מאד מתמונת הבהמה. ודעת האחרים שהביא הר"ן דפרסה דווקא קאמ' דבעי', ועובר בדמות בהמה שאין לו פרסה אסור, ודמות עוף עם פרסה ספקא הוי כמו שכתב הר"ן, וספקא דאדם במעי בהמה לדעת התוספות וכן לדעת האחרים דדלמא מין בהמה בעי'.

ולדעת התוספות הכי מפרשא, ס"ד דר' יוחנן פרסות סדוקות לגמרי קאמר דבעי', ולהכי קמקשי אלא מעתה קלוט במעי פרה ליתסר אפי' אליבא דרבנן, דאע"ג דלאחר שילד יהיה מותר במעי אמו יהיה אסור מדרשת הכתוב, ומתרץ פרסה בבהמה תאכלו דבפרסה בלחוד סגי, והבינו התוספות דמין שיש לו פרסה קאמ' ולא פרסה ממש, שכיון דפרסה אינו סימן טהרה היכי תיסק אדעתין לחלק בין בעובר בין יש לו פרסה לאין לו, אבל אי אמרת דאמין קפיד נחא טפי דאתא למעוטי דמות עוף או דג שאינו דומין לבהמה כלל. וכל זה הוא בין אליבא דרבנן בין אליבא דר"ש, דתרווייהו דרשי פרסה יתירא דלהחמיר אתא כדאמרן, ודלא כפי' הרשב"א והרא"ש דלא מדריש פרסה יתירה אלא אליבא דר' שמעון.

השפועה בריה שיש לה שני גבין וכו' — בילקוט על פסוק זה הביא לשון הגמ' ושם תמצאנו על נכון. ובין לרב ובין לשמואל אין בעולם מין בריה שכל המין ההוא יש לו שני גבין ושני שדרות, אלא שלפעמים על צד הזרות אפשר שילד מאיזה מין שיהיה בריה כיוצא בו, ופליגי רב ושמואל אם בריה כזו היא בת חיים אם לאו²⁶. מה שכתב הר"ן על הא דשמואל על מין שבעולם כיוצא בזו לאו מין ממש קאמר, וע"כ צריכי' אנו לומר' כן, דאי ס"ד דכי קאמ' שמואל בריה בעלמא איתא היינו לומר' שיש מין אחד שכלו יש לו ב' גבין וב' שדרות והתורה אסרתו אע"פ שיש לו סימני טהרה, א"כ היה ראוי לאסור המין ההוא בלבד כמו מין טמא, אבל אם יולד כיוצא בו מבהמה טהורה היה לנו להתירו שכל היוצא מן הטהורה טהור דמאי שנא מין זה משאר המיני' הטמאים, ומדקאמר שמואל כי אגמרי' רחמ' למשה לכשיצא לאויר העולם אגמריה, אבל במעי אמו שרי מוכח בהדיא שאמו בהמה טהורה היא, ואפ"ה משיצא לאויר העולם קאמ' שהתורה אסרתו. וכן מוכח מלשון הרי"ף שפי' בריה בעלמא לית' דאמר רב דהיינו דמחיי

26 ר' בחוס' נדה, כד, א ד"ה ר' חנינא בן אנטיגנוס שזהו דעת ר"ת, וכ"פ הרמב"ן, אבל לפי פרש"י שסועה דאסרה התורה הוא מין בהמה שיש לה ולולד שני גבין וכן ב' שדראות.

לא חיי מביא לאויר העולם, ומאי שאמר שמואל בריה בעלמא איתא דהיינו דמחיי חיי. ואליבא דשמואל צריכי' אנו לומי' ג"כ שבריה זו אינה טריפה מטעם כל יתר כנטול דמי, דאי לאו הכי קרא למא לי לאוסרה תיפוק לי שהיא טריפה, ולא מסתבר דאתא קרא למימר דאין שחיטתה מטהרתה מידי גבלה כשחיטת הטריפה, דהא קרא משמע דלאיסור אכילה אתא, ועוד דא"כ ה"ל לגמ' לפרושי. וכן משמע נמי מדאמר' בגמ' איתביה רב שימי בר חייא לרב איזהו גבן האמור בתורה כל שיש לו שני גבין ושני שדרות, הרי דס"ל דבריה כזו אפשר שתחיה זמן רב כיון שאפשר שיחיה עד שיהיה ראוי לעבודה והיינו סייעתא לשמואל, דאי לאו הכי ה"ל לאקשוני ולטעמ' מי נחא והלא טריפה היא וא"א שיחיה כל כך²⁷, אלא מתרץ לה שימי את שדרתו עקומה. ולפי דעת האחרים שהביא הר"ן וכן לדעת התוספות על פי דרכם אצטריך השוועה אליבא דרב לאוסרה במעי אמו, שכיון שיש לה פרסה או שיש במינה פרסה היינו מתירי' אותה אי לאו האי קרא דאסרה. אבל לפי מה שהבינו התוספות הרשב"א והרא"ש יקשה, כיון שאין בריה כזו ראויה להתקיים כשתולד פשיטא שהיא אסורה גם במעי אמה ולמה לי קרא לאוסרה. וצריכי' אנו לומי' דמהאי קרא הוא דנפקא לן דכל עובר שלא יהיה נותר כשולד גם במעי אמו ולהכי הוא דאתא, ואי לאו האי קרא היינו מתירי' הכל מכל בבהמה תאכלו. ואליבא דשמואל אע"פ שכשיצא לאויר העולם יהיה אסור במעי אמו שרי, ואפשר דשמואל לית ליה האי כללא דכל שכשיצא לאויר העולם יהיה אסור אף במעי אמו אסור, שאין לו פסוק על זה, ואם באנו לומי' שיאמר כן מסברא עכ"ז אפשר שמתיר עובר זה במעי אמו מפרסה יתירא דקרא, כמו שמתיר ר' שמעון קלוט במעי פרה, וכמו שפירשנו לעיל לר' שמעון ע"פ שטה זו של הרשב"א והרא"ש.

ופי' בריה שיש לה שני גבין וכו' נר' דהיינו שיש לה גוף א' בלבד כמו לשאר הבהמות, אלא שבגבה יש לה שני שדרות ומכל אחד משני שדרות אלו נמשכין צלעות מכאן ולכאן באופן שנכפלו בה השדרה והצלעות, אבל בשאר האיברי' היא כשאר הבהמות. אבל מדברי הרמב"ם²⁸ והסמ"ג²⁹ שכתבו שהיא בריה שנולדה שסועה לשתי בהמות, משמע דס"ל שיש לה שני גופין מוחלקי' לגמרי ובכל א' מהם כל האיברים שהם בגוף בהמה אחת, מיהו נר' שאין לה אלא ראש אחד וד' רגלים כשאר הבהמות.

דמו של שליל לא אתרבו להיתרא מכל בבהמה תאכלו אפי' למאן דשרי חלבו

27 ע"ש בנדה שרש"י פירש באמת שהקושיא היא לתרויהו.

28 ה"ל מאכ"א פ"א ה"ו.

29 עשין פב.

וגידו, והטעם שנתן הר"ן אינו נראה כלל. ונר' יותר נכון לומר על הדרך שכתב הרא"ש ז"ל דמכל בבהמה תאכלו לא ילפי' אלא שהעובר נותר בשחיטת אמו כאילו היה אבר ממנה, ולכן חלב וגיד שאין איסורן אלא האיברי' מיוחד' בבהמה לא נאסרו בשליל, שאין חלב הקרב והכליות של שליל נחשב כחלב הקרב והכליות של בהמה, וכן גיד הנשה של שליל אינו כגיד הנשה של בהמה עצמה אלא כל השליל הוא נחשב כאחד מאיבריה, אבל לגבי דם שאין איסורו באבר מיוחד ע"כ כשנחשב השליל כאחד מאיבריה דמו אסור איזה אבר שיהיה, ולר' יוחנן אע"פ שהשליל נותר בשחיטת אמו מ"מ דמו מקרי דם הנפש וחייבי' עליו כרת כדם כל בהמה. ולדעת קצת ³⁰ יש כרת בדם הקלוח שהנשמה יוצאה בו ובדם הלב, אבל להרמב"ם ³¹ אין כרת אלא בדם הלב בלבד ³². ונ"ל טעם הדבר לדעתו שכיון שהשליל נחשב כשחוט מחמת שחיטת אמו דם היוצא ממנו בשעת שחיטה אינו אלא כדם האיברי', הא למה זה דומה, למי ששחט בבהמה רוב שנים ולא שחט הורידין שדם הרבה שהיה ראוי לצאת בשעת שחיטה נשאר בגוף האיברי' שאע"פ שמוציא הדם ההוא לאחר זמן לא מקרי תו דם הנפש, אבל דם הכנוס בלב שאין דרכו לצאת בשעת שחיטה ומקרי דם הנפש להיות שעקר חיות הב"ח תלוי בו גם בשליל חייבי' עליו כרת, שאע"פ שנחשב אותו כשחוט, מ"מ דם הכנוס בלבו הוי דם הנפש. ואל יקשה עלינו כיון שאין כרת בכל דם שבאיברי' אלא בלב בלבד, מדוע לא נאמר בזה כמו שאמרנו בחלב וגיד הנשה, שכיון שאין איסורן אלא באיברי' מיוחדים לא יהא נוהג בשליל, שזה שאנו מחייבי' כרת על הדם הכנוס בלב יותר מדם שאר האיברי' אינו מחמת הלב מצד עצמו, רק מפני שחייבה התורה כרת על דם הנפש בכל מקום שהוא, והדם הכנוס בלב הוא דם הנפש כמו דם הקלוח שהנשמה יוצאה בו ולא נמצא כיוצא בו באבר אחר, ואילו היה נמצא דם באיזה אבר א' שתהיה הנשמה תלויה בו היינו ג"כ מחייבי' כרת.

לכולי עלמא אין איסור חלב חל על העובר עד שיהא בן תשעה חדשים, וכן איסור גיד הנשה נר' שאינו חל עד שיהיה בן ט' כמו החלב, אלא שהרשב"א בחדושי כתב שאפשר שאיסור גיד הנשה חל עליו מתחלת היצירה. ונתן טעם לחלק בין גיד לחלב, דגבי גיד כתיב לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך דמשמע דמשעה שנוצר אסור, אבל גבי חלב כתיב כל חלב שור וחלב עז לא תאכלו, ואינו קרוי שור וכשב ועז אלא בגמ' חדשים. ונר' שכן דעת הרמב"ם לחלק ביניהם כמו שיש להוכיח מלשונו במה שכתב באיסור חלב ³³ ובאיסור גיד ³⁴. ודמו

30 ר' במ"מ הל' מאכ"א פ"ו ה"ה. 31 שם.

32 כלומר בשליל.

33 הל' מאכ"א פ"ו ה"ד. 34 שם פ"ח ה"א.

נר' ודאי שאסור מתחילת יצירתו, ולכן בן שמנה שנולד ושחטו דם המקלח בשעת שחיטה חייבי' עליו כרת דהוי דם הנפש וכן דם הכנוס בלבו. ולר' יהודה חלבו וגידו של שליל מותרים ולר' מאיר אסורים, ולפי מה שפי' הר"ן בריש גיד הנשה דווקא בבן ט' חי ששחטו את אמו קמפלגי, דר' יהודה שרי ליה דאזיל לטעמיה דס"ל דניתר בשחיטת אמו וגם חלבו וגידו אתרבו להיתרא מכל בבהמה תאכלו, ור' מאיר אסר להו לטעמיה דס"ל שאינו ניתר בשחיטת אמו. אבל בן ט' מת שניתר בשחיטת אמו גם לר' מאיר חלבו וגידו יהיו מותרים דאתרבו להיתרא כדאמרן מכל בבהמה תאכלו, ואע"פ שכבר חל איסור חלב וגיד עליו כשכלו לו חדשיו, כל שניתר בשחיטת אמו בין לר' יהודה בין לר' מאיר חלבו וגידו מותרים. ולפי שטה זו נר' דכי אמ' ר' יוחנן תלש חלב מבן ט' חי ואכלו וכו' ה"ה נמי מבן ט' מת, שכיון שכלו לו חדשיו ועודנו חי חל עליו איסור חלב וכי מת לא פקע איסוריה כל שלא נשחטה אמו, והא דנקט חי כי היכי דנדע שלא מת קודם גמר חדשים.

אמנם הרמב"ם³⁵ פסק כר' יהודה שבן ט' חי ניתר בשחיטת אמו, ופסק³⁶ שחלבו של שליל בן ט' שנשחטה אמו ומצאוהו חי חייבי' עליו, וגידו של שליל פסק³⁷ שאסור בסתם ולא חילק בין בן ח' לבן ט' ולא בין חי למת, וכתב הרב המגיד שלדברי הכל בן ט' מת הנמצא במעי בהמה חלבו מותר דאין חדשים גורמים בלא חיות, וגם רבינו ירוחם כתב שדעת הרמב"ם שחלבו של שליל בן ט' מת מותר. ועתה נבאר על מה סמך הרמב"ם בפסק זה, אומר דס"ל דפלוגתא דר' מאיר ור' יהודה לא תלי בפלוגתיהו אי בן ט' חי ניתר בשחיטת אמו אם לאו, ולפיכך פסק שבן ט' חי ניתר בשחיטת אמו כחכמים דמתני' דהיינו נמי כר' יהודה, ובאיסור חלבו וגידו פסק כר' מאיר כסתם מתני' בגיד הנשה דקתני ונוהג בשליל.

אמנם צ"ע איך אפשר לחלק בין חלבו של שליל בן ט' חי לחלבו של בן ט' מת, דהא זה וזה נאסר משעה שהגיע לגמר חדשים, ואי אהניא שחיטת האם להתיר חלבו של בן ט' מת למה לא תועיל ג"כ להתיר חלבו של בן ט' חי, וכן גיד הנשה למה לא יהא ניתר גם הוא בשחיטת האם. ואם היינו אומרים שדעת הרמב"ם שחלבו של שליל בן ט' מת נמי אסור, ולא נקט ומצאוהו חי אלא לומר שודאי לא מת קודם גמר חדשים הוא, נימא דהא דס"ל לר' מאיר שאפי' בניתר בשחיטת אמו אין חלבו וגידו ניתרים כל שחל איסור עליהם, ולפיכך חלבו של בן ט' מת אסור אע"פ שנשחטה אמו שכבר חל עליו איסור חלב כשכלו לו חדשיו והיה חי, וגידו

35 שם פ"ה הי"ב.

36 שם פ"ו ה"ג.

37 שם פ"ה ה"א.

נמי אסור אפי' בבן ח' שמתחלת היצירה נאסר, אבל פשט לשונו מוכיח דדווקא בבן ט' חי אסר החלב, וכן הבינו מדבריו הרב המגיד ורבינו ירוחם כמו שזכרנו.

לכן נ"ל לומר דס"ל להרמב"ם דלר' מאיר דקי"ל כותיה כיון שאיסור גיד-חל על העובר מתחלת יצירתו אע"פ שאינו עובר חשוב עומד באיסורו לעולם, אבל החלב שאין איסורו חל אלא בגמ' חדשים מפני שאז חשוב כולד בפני עצמו וקרינא ביה ושור וכבש ועז דווקא בעודו חי אסור, אבל אם מת במעי אמו בטלה חשיבותו ופקע איסוריה מיניה והרי הוא כא' מאיברי אמו, וכן מצינו לענין שחיטה דלר' מאיר בן ט' חי אינו נותר בשחיטת אמו דבגמ' חדשים חשיב ולד בפני עצמו. ולפי זה צ"ל שאם תלש חלב מבן ט' מת ואכלו אינו חייב עליו משום חלב, ולר' יוחנן דווקא מבן ט' חי קאמר. ואע"פ שהרמב"ם³⁸ בדין תלש מחלב העובר שכלו לו חדשיו לא ביאר דהיינו דווקא בהיותו חי, נר' שסמך בזה על מה שכתב לעיל בסמוך בחלבו של שליל בן ט' דהיינו כשמצאוהו חי, וא"כ לר' מאיר בעובר הנותר בשחיטת האם אינו נותר מחלבו וגידו מה שהיה אסור בעת השחיטה, ולר' יהודה מכל בבהמה תאכלו אתרבו להיתרא אע"פ שהיו אסורי' אז. ודעת התוספות³⁹ כפי הנראה מדברי הרשב"א שאיסור חלב בין לר' מאיר בין לר' יהודה חל בגמר חדשיו שאז קרינא ביה שור וכבש ועז אע"פ שלא נולד, ואיסור גיד חל עליו משעת יצירה כדאמרן לעיל, וכל שלא נשחטה אמו לכ"ע חלבו אסור כדאמר ר' יוחנן תלש חלב מבן ט' חי וכו', אבל כי נשחטה אמו סבר ר' יהודה שכיון שניתר בשחיטת אמו מגזרת הכתוב א"כ אינו חשוב עוד כבהמה בפני עצמה ולכן חלבו מותר, ואע"ג דלר' יהודה גם אם היה שם חלב עליו ס"ל דהוה מתרבי להיתרא מכל בבהמה תאכלו, מ"מ לא שייך הכא ההוא טעמא שאין עוד שם חלב עליו דפקע איסוריה, ור' מאיר ס"ל דכיון שאינו נותר בשחיטת אמו חלבו אסור, ונמצא פלוגתייהו לענין חלבו של בן ט' חי תלוי בפלוגתייהו אם נותר בשחיטת אמו אם לא, אבל לענין גידו דלא תלי איסוריה במה שחשבה בהמה באפי' נפשה קסבר ר' יהודה דכי נשחטה אמו שרי, ואע"ג דעדיין שם גיד הנשה עליו אתרבי להיתרא מכל בבהמה תאכלו, ור' מאיר אסר ליה דסבר דלא אתרבי מכל בבהמה אלא בשרו ולא חלבו וגידו. ולפי זה לר' מאיר חלבו של בן תשעה מת מותר היכא שנשחטה אמו, שכיון שניתר בשחיטתה פקע חשיבותיה ואין חלבו אסור כדאמרן. ופסקו התוספות כר' יהודה שבן ט' חי נותר בשחיטת אמו כסתם מתני' דהכא, ולכן גם חלבו מותר דפקע איסור חלב ממנו, אבל בגידו פסקו כר' מאיר כסתם מתני' דגיד הנשה הואיל ואין איסורו תלוי בחשיבות העובר לא פקע איסורו, שאין שחיטת

38 שם הלכה ד. 39 דף פט, ב ד"ה בולדות.

האם מועלת להתיר בעובר מה שאסור ממנו. עיין במה שכתבתי בריש גיד הנשה, כי שם הוספתי לבאר דעת הרמב"ם והתוספות.

כתב הר"ן⁴⁰ שאבר שיצא חוץ למחיצתו א"א לומר שנשחוט את העובר ונתיר האבר שהוא דהא אמרן לעיל כטריפה מה טריפה כיון שנטרפה וכו'. ונ"ל שאין מכאן ראיה כלל, דאי אמרן ד' סימנין אית ליה להאי כיון שיצא האבר חוץ למחיצתו פקע ההיתר שהיה לו בתוך המחיצה להיות נותר בשחיטת אמו, ומשום דסד"א שאם החזיר האבר לפנים יחזור להיות נותר בשחיטת אמו קמ"ל קרא דהוי כטריפה, מה טריפה כיון שנטרפה אינה חוזרת להתירה אף אבר זה אינו חוזר להתירו, אבל מה שהוא נותר בשחיטת עצמו שאינו תלוי במחיצה ובמה שיצא חוץ למחיצתו לא פקע ההיתר שהוא למה יהא נפקע במה שיצא חוץ למחיצתו, ואי משום קרא דטריפה לא מסתבר כלל דאתא למימר דמשום דביציאת חוץ פקע היתרו בשחיטת אמו שיפקע נמי היתרו בשחיטת עצמו שאינו תלוי במחיצה, אבל עיקר הטעם הוא כמו שכתב הר"ן שכיון שניתר בשחיטת אמו סימני עצמו כשחוטין הם ושוב אין מועילין להתיר האבר.

בדין נשבר העצם ויצא לחוץ צריך לבאר אם יצא לחוץ היינו שאין עור ובשר חופין את רובו, ואם רוב בשר קיים דמתני' היינו עור ובשר חופין את רובו דברייתא. ומדברי הרמב"ם⁴¹ נראה שיצא לחוץ היינו שאין עור ובשר חופין את רובו, דבחופין לא הוי יוצא לחוץ, ועור ובשר חופין את רובו דברייתא היינו רוב בשר קיים דמתני'. ורש"י כפי מה שהבין דבריו הר"ן ס"ל דיצא לחוץ ואין עור ובשר חופין את רובו וכן אפשר שיצא לחוץ ועור ובשר חופין את רובו, ולדידיה רוב בשר קיים דמתני' ועור ובשר חופין את רובו דברייתא חדא מלתא נינהו, ומתני' ביצא לחוץ נמי היא כדפריש בברייתא. ורבינו יונה ס"ל דיצא לחוץ ועור ובשר חופין את רובו תרי מילי נינהו, ורוב בשר קיים דמתני' ועור ובשר חופין את רובו דברייתא נמי תרי מילי נינהו, ומתני' איירי בלא יצא לחוץ וברייתא ביצא לחוץ.

ואומר תחלה, שפירוש עור ובשר חופין את רובו לשטת הפוסקים והמפרשים ולשטת רש"י למ"ד רוב היקפו, היינו שיהיו חופין רוב העצם במקום השבר, שיהיו שני חלקי העצם הנשבר במקום השבירה מחופין רובן בעור ובשר, וזה יהיה במה שרוב היקף העור והבשר סביב העצם נשאר קיים שלא נקרע, שאילו נקרע ונפתח רובו אע"פ שנשאר כל א' מחלקי העצם מחופה מעור ובשר שעליו אין זה מספיק.

40 ד"ה וגרסי' תו בגמ' אמר רב משרשיא וכו'.

41 הל' שחיטה פ"ח הי"ב.

ועתה נבא לבאר כל א' מאלו הדעות. ודרך הרמב"ם מובן, אלא שקשה היכי תני בברייתא יצא לחוץ אם עור ובשר חופין את רובו הא אמרן דאין זה יוצא לחוץ. וצריך לומר לדבריו דתני יצא לחוץ והדר מפרש מאי היא, וה"ק, אם עור ובשר חופין את רובו מותר דלאו יוצא לחוץ הוא ואם לאו אסור, ולרש"י אם לא יצא לחוץ אפי' אין עור ובשר חופין את רובו מותר, וביצא לחוץ הוא שיש לחלק בין עור ובשר חופין את רובו לאין חופין. וצ"ע איך ימצא שאין עור ובשר חופין את רובו ולא יצא לחוץ, וכן שעור ובשר חופין את רובו ויצא לחוץ, דאי למ"ד רוב עביו פי' רש"י דהיינו שעור ובשר חופין רוב חלל העצם הרי נראה שכל שאין עור ובשר חופין רוב חלל ע"כ יצא לחוץ, וא"כ לא משכחת שאין עור ובשר חופין את רובו ולא יצא לחוץ. מיהו כי עור ובשר חופין רוב חלל העצם אפשר לומר שיצא לחוץ במקצת, ולמ"ד רוב היקפו, ופרש"י שאם אין עור ובשר חופין רוב היקפו אע"פ שחלל העצם כלו כנגד הבשר אסור, הרי ע"כ צריכי' אנו לומר שזה יוצא לחוץ הוא, דאי לאו הכי אפי' באין עור ובשר חופין רובו היה מותר, ומאי יוצא לחוץ יש כאן, ומיהו יצא לחוץ ועור ובשר חופין את רובו משכחת לה שיצא לחוץ מקצתו.

ולבאר זה אומר שהריב"ש בתשובה⁴² כתב שכל שמגולה קצת מהעצם במקום השבר מקרי יוצא לחוץ, ומאי דאמרי' דכי לא יצא לחוץ לא בעינן עור ובשר חופין את רובו היינו אע"ג שבנגלה העצם לא סגי לן בחיפוי עור לבדו ובעינן עור ובשר, כשהעצם מחופה אע"פ שאין על השבר אלא עור בלבד, כגון שמחמת השבירה נכוץ הבשר מצידי השבר ונשאר שם בלא בשר או שניבש הבשר שם מחמת המכה עד שנפרד כצפורן, העור לבדו מציל, אבל כשיצא לחוץ דהיינו שהעצם מגולה בעי' עור ובשר חופין את רובו אי רוב עביו ואי רוב היקפו. ודע שרש"י כתב בפי' רוב היקפו כפי מה שהובא בבית יוסף, זל"ש: "אם רוב היקף העצם סביב השבירה מגולה אפי' כיוונה בליטת ראש השבירה בצד הבשר הקיים והרי כל חלל העצם נכסה", ע"כ. וצ"ע איך יתכן שיהיה רוב היקף העצם סביב השבירה מגולה וראשו כנגד הבשר הקיים דהיינו כנגד מה שלא נקרע. מיהו הר"ן הביא כל לשונו כמו שהביא הבית יוסף רק ששינה הלשון במקום הזה, וכתב אם רוב היקף הבשר שסביב השבירה אינו קיים, ואפשר שהיה גורס כן בלשון רש"י או שרצה לתקנו כפי הכוונה. ומ"מ יתבאר זה עם מה שכתב הבית יוסף בשם הרוקח שכאשר משערים אם עור ובשר חופין רוב השבר צריך להחזיר תחלה העצם למקום שהיה שם קודם שנשבר, ולכן מה שכתב רש"י אם רוב היקף העצם סביב

השבירה מגולה היינו שיהיה כן אחר שיחזירוהו למקומו, וע"ד זה יתפרשו ג"כ דברי הר"ן.

והטור לא כתב אלא נשבר העצם אם עור ובשר חופין את רובו מותר ואם אין חופין את רובו אסור, משמע דס"ל דיצא לחוץ היינו שנקרע מהעור והבשר.

והרשב"א בת"ה כתב יצא לחוץ אם עור ובשר חופין וכו' ולא כתב שאם לא יצא לחוץ אפי' בלא עור ובשר חופין את רובו מותר, ואפשר דפשיטא להו שהעצם מחופה ולא שלט בו האויר כלל לא נאסר.

דברי הרשב"א

ורבינו יונה ס"ל דמתני' איירי בלא יצא לחוץ ורוב בשר קיים לאו היינו עור ובשר חופין את רובו אלא פירושו שלא ניטל רוב הבשר המקיף העצם, ולכן כי לא יצא לחוץ כל שרוב בשר קיים שלא ניטל אע"פ שאין עור ובשר חופין את רובו מותר, ופי' דבריו הריב"ש דלא יצא לחוץ היינו שהעור שעליו קיים, ואע"פ שאין בשר על מקום השבר כלל מותר בשלא ניטל, אבל אם ניטל רובו כגון שנתלבש מחמת הקמה עד שנפרך בצפורן או באיזה אופן אחר אע"פ שהעור שלם ואין העצם מגולה אסור, ואם יצא לחוץ דהיינו שנגלה העצם אז בעי' עור ובשר חופין רוב עביו או רוב היקפו אע"פ שלא ניטל מן הבשר.

וצריך שנבאר מאיזה טעם כשאין עור ובשר חופין את רובו נאסר האבר אם נשבר במקום שאינו עושה אותה טריפה, ואם במקום שעושה אותה טריפה נאסרה כל הבהמה. ומדברי הרמב"ם נר' דטעמ' הוי משום שאינו חוזר ומתרפא ולכן חשיב כנבדל לגמרי, אבל אם עור ובשר חופין את רובו חוזר ומתרפא ולכן הבהמה מותרת והאבר נמי לא חשיב כמו שפירש, ולכן כתב ר"ת שאם חזר ונקשר העצם בבשר שכיון שנתרפא בידוע שלא יצא רובו לחוץ, שאילו יצא רובו לחוץ לא היה גרפא ונקשר. מיהו מהררי"ק⁴³ כתב על זה שדווקא כשחזר העצם למקומו ממש, אבל אם לא חזר למקומו כבתחלה אע"פ שגדבקו שברי העצם זה עם זה ועלה עליהם עור ובשר אסור, דאין זה מוציאנו מידי ספק שמא יצא לחוץ. נר' דלא ס"ל דטעם האיסור תלוי במה שאינו חוזר ומתרפא, שהרי הוא אוסר זה שחזר ונקשר כל שלא חזר למקומו ממש, והרי אנו רואי' שנתרפא, ואע"פ שלא חזר למקומו ממש, פשיטא שאילו היו מחזירי' שברי העצם למקומן היו נקשרי' יחד היטב, אלא דכל שיצא לחוץ ואין עור ובשר חופין את רובו נעשית טריפה ושוב אינה יכולה לחיות, ואע"פ שהעצם חוזר ונקשר אין זה מוציאה מידי טרפות, וכיון דלענין טריפה כנחתך לגמרי דמי במקום שאינה עושה אותה טריפה חשוב ג"כ כנחתך לאסור האבר. ומה שכתב שכל שהוא דבק במקומו הראשון ממש בידוע שלא יצא

לחוץ, נר' דהיינו מפני שמשעה שנשבר ודאי לא נפרדו חלקי העצם זה מזה, שאילו נפרדו לא היו חוזרים למקומן מאליתן. מיהו ק' לי שאין זה מוציאנו אלא מספק שמא יצא העצם לחוץ ברוב עביו על הדרך שפירש רש"י ז"ל, אבל אכתי מאן לימא שבשעת השבירה היו עור ובשר חופין רוב היקפו, דדלמא נקרע אז רוב העור והבשר ולא היה העצם הנשבר עומד במקומו. ולדבריו צ"ל דהיכא שאנו מתירי כשנקשר במקומו הראשון צריך שיהיה ברור לנו שלא הוחזר למקומו בידי אדם, דאל"ה לא היה לנו ראיה שלא יצא לחוץ, וכל דרכו זה דחוק בעיני.

השוהט את הבהמה ומצא בה שליא וכו' — לבאר דיני השליא שבאו במשנה זו אקדים הקדמות, ואומר, שכתב הרמב"ם בפ"א מהלכות שאר אבות הטומאות ⁴⁴: "בשר נבלה שהיה סרוח מעקרו ואינו ראוי למאכל אדם הרי זה טהור שנאמר לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה עד שתהיה תחלתה ראויה לגר". וכתב עוד שם: "בשר נבלה שנפסד והבאיש ונפסל מלאכול הכלב טהור", וזה מיירי כשהיה ראוי לגר מתחלתו שאין טומאה יוצאה ממנו עד שתפסל לכלב. ובפ"ב מהלכות טומאת אוכלין ⁴⁵ כתב: "כל אוכל שנפסד ונסרח עד שאינו ראוי למאכל אדם אינו מקבל טומאה". וכתב עוד שם: "כל אוכל שנטמא ואחר שנטמא נפסל ונסרח אם נפסל מלאכול הכלב או שיבש כחרס הרי זה טהור". ובפי"ד מהלכות מאכלות אסורות ⁴⁶ כתב: "או שאכל אוכל האסור אחר שהסריח והבאיש ובטל מאוכל אדם הרי זה פטור". ובפ"א מהלכות טומאת אוכלין ⁴⁷ כתב: "כל אוכל המיוחד למאכל אדם כגון לחם ובשר וענבים וזתים וכיוצא בהם מקבל טומאה, וכל שאינו מיוחד למאכל אדם הרי זה טהור, ואינו מקבל טומאה אלא אם כן חישב עליו ויחדו למאכל אדם".

ולבאר מקום מוצא דינים אלו, אומ', דגרסינן בגמ' ⁴⁸ והביא הילקוט בפ' ראה: "אמ' בר פדא טומאה חמורה עד לגר טומאה קלה עד לכלב, ור' יוחנן אמ' אחת זו ואחת זו עד לכלב, מ"ט דבר פדא דכתיב לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה וגומ', נבילה הראויה לגר קרויה נבילה שאינה ראויה לגר אינה קרויה נבילה, ואידך סרוחה מעיקרא לא צריכה קרא למעוטי עפרא דעלמא הוא". פי' טומאה חמורה שתהא טמאה כנבלה לטמא אחרים במגע ובמשא, טומאה קלה להיות טמא טומאת אוכלין. ובאוכל שננטמא בעודו ראוי לאדם קאמרי דלא פקעה טומאה מיניה עד שיפסל לכלב, דאילו לא נטמא בעודו ראוי לאדם משנפסל לאדם אינו

44 הלכה יד.

45 הלכה יח.

46 הלכה יא.

47 הלכה א.

48 בכורות כג, ב.

מקבל טומאה. וטעמא דבר פדא דס"ל שמה שמתחלתו לא היה ראוי לאדם דהיינו סרוח מעיקרו לא צריך קרא למעוטי שלא יטמא כנבלה, מיהו אם נטמא בתורתו ראוי לאדם הוה אמינא דלא פקע טומאת נבילה מיניה עד שתפסל לכלב קמ"ל קרא דלגר שמשאינה לגר טהורה, אבל בטומאת אוכלין דלא גלי קרא כל שנטמא בעודו ראוי לאדם לא פקעה טומאה עד שתפסל לכלב, ור' יוחנן ס"ל דלענין טומאת נבילה סד"א שתטמא כנבלה אפי' סרוחה מעיקרא, דהא אשכחן שכבת זרע וזיבה דמטמאין, וכן כתב בעל קרית ספר, ולהכי מוקמי' קרא דלגר למעוטי סרוחה מעקרא, אבל אם מתחלה היתה ראויה לאדם לא פקעה טומאה מינה עד שתפסל לכלב, וכו' יוחנן קי"ל, מיהו לענין איסור אכילה דאיירי ביה נמי קרא לכ"ע כל שנפסלה לאדם אין חייבי' עליה דבהא אפי' ר' יוחנן מודה, דלסרוחה מעיקרא לא צריך קרא דעפרא בעלמא הוא, ולכן קרא דלגר אתא למעוטי דכל שאינה ראויה לגר אין חייבין באכילתה משום נבילה. ובענין טומאת אוכלין כתוב בפרש' שמיני: וכל כלי חרס אשר יפול מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשבורו, מכל האוכל אשר יאכל אשר יבא עליו מים יטמא. ובילקוט הביא ברייתא דת"כ⁴⁹: "יכול אף אוכלי בהמה יהיו מטמאין באויר כלי חרס, ת"ל האוכל, אוכל המיוחד למאכל אדם מטמא באויר כלי חרס, ואין אוכל בהמה מטמא באויר כלי חרס, יכול שאני מוציא אוכלי בהמה שחישב עליהם לאדם, ת"ל כל אוכל יטמא, יכול כל אוכל, ת"ל אשר יאכל פרט לאוכל סרוח". פי' אי כתיב אוכל בלבד הוה משמע אוכל בהמה נמי שגם הוא קרוי אוכל, והשתא דכתיב האוכל משמע האוכל המיוחד דהיינו שראוי לאדם, ולכן האוכל שאינו ראוי לאדם והוא טהור אינו מקבל טומאה אע"פ שראוי לבהמה בלא מחשבה, אבל אם חישב עליו לאדם מקבל טומאה דאתרבי מכל האוכל. ומ"ש אשר יאכל פרט לאוכל סרוח, נר' דהיינו שאינו ראוי אפי' לבהמה, שאם חישב עליו לאדם אין מחשבתו כלום, וכן נר' מדברי הרמב"ם בפ' המשנה בפ"ח ממס' טהרות⁵⁰. ואפשר עוד שבא למעט דברים סרוחים ומאוסים הרבה שאין מחשבתו מועילה בהן אפי' שהיו ראויים לכלב, כמו שנר' מדברי הרמב"ם בהלכות טומאת אוכלין.

ואחרי ההקדמנו כל זה נבא לבאר דין השליא בין לענין איסור אכילה בין לענין טומאת נבילות וטומאת אוכלין. ואומר, שהשליא שיש בה ולד שלא נימוח כל שאינו נותר בשחיטת אמו חייבי' באכילתו משום נבילה והוא ג"כ כנבילה לענין טומאה. וכן נראה ממה שכתב הרמב"ם⁵¹ גבי בהמה ששפעה חררת דם שאם יש בה צורת נפל מטמאה כנבילה כמו שנזכיר לפנינו, ושם נדבר עוד בזה.

49 שם פרק ט. 50 משנה ו. 51 הל' אבות הטומאות פ"א ה"טו.

והשליא עצמה כשידוע שאין בה ולד כתב הרמב"ם בפ"ד מהלכות מאכלות אסורות⁵², ול"ש: "השליא שיצאתה עם הולד אסורה באכילה והאוכלה פטור מפני שאינו בשר", משמע שאין איסורה אלא מדרבנן שאינה ראויה לאכילת אדם, ובפ"ה⁵³ כתב שאם יצאתה מקצת שליה שאין בה ולד ושחט את הבהמה מה שיצא ממנה אסור והשאר מותר, והראב"ד השיגו שם וכתב דשליא שאין בה חשש ולד אינה אסורה באכילה דפרשא בעלמא הוא.

השליא שאין אנו רואין ולד בתוכה, אבל כיון דקי"ל אין שליא בלא ולד אנו יודעי' שיש בתוכה ולד נימות, אסורה באכילה, וגם הראב"ד מודה בזה מפני מחוי הולד שבה, ומסתברא שאינה אסורה אלא מדרבנן כיון שאינה מטמאה טומאת אוכלין ולא טומאת נבילות. ואין לומר דמתני' בשליא שאין בה מחוי הולד מיירי, דאי יש בה הויא כנבילה גמורה לכל דבר, דאילו להראב"ד פשיטא שא"א לומר כן, דאיהו ס"ל דכשאין בה ולד מחוי אין בה איסור אכילה כלל, וא"כ היכי קאמי' השוחט את הבהמה ומצא בה שליא וכו' דמשמע שגיתרת בשחיטת האם בלאו הכי נמי שריא, ואפי' להרמב"ם דאסר לה מדרבנן ע"כ מתני' ביש בה מחוי הולד היא, דהא שליא שיצאתה מקצתה דקתני סיפא דמתני' בשליא שיש בה מחוי הולד איירי, דהא אסרינן כלה דשמא יצא ראש הולד באותו מקצת קודם שנימות, ומסתברא דרישא נמי דכוותה, והכי נמי משמע מבריית' דקתני כל בבהמה תאכלו לרבות את השליא יכול אפי' יצאתה מקצתה ת"ל וכו'. ונר' ודאי דבריית' טעמ' דמתני' אתא לפרושי' בין לענין היתר שליא הנמצאת בבהמה בין לענין איסור שיצאתה מקצתה, וברייתא לא קתני אלא חדא שליא וביש בה ולד היא, מדפריך עלה בגמ' והביאו הילקוט מכדי אין שליא בלא ולד למה לי קרא.

ואם חישב עליה לאכילת אדם מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבילות, וא"כ צריכין אנו לומר ששליא שיש בה ולד מחוי סתמה אינה ראויה לאדם, מיהו ע"י מחשבה מטמאה טומאת אוכלין, אבל לענין טומאת נבילות אין המחשבה מועלת בה, וה"ה שלא תהיה אסורה באכילה מן התורה מן הטעם שזכרנו למעלה. והשליא שידוע שאין בה ולד נר' דלהרמב"ם אם חישב עליה לאכילת אדם מטמאה טומאת אוכלין מן התורה, דאי לא הוה חשיבא אוכל ע"י מחשבה לא היו חכמים אוסרים אותה באכילה. וכן נר' ממה שכתב בפ"א מהלכות שאר אבות הטומאה⁵⁴, ול"ש: "שליא של נבילה הרי היא כפרש וכרעי ואינה מטמאה בנבילה, ואם חישב עליה מטמאה טומאת אוכלין", ומדלא פריש אם יש בה ולד אם לאו משמע דבכל

52 הלכה ה.

53 הלכה יג.

54 הלכה טו.

גוונא מיירי וגם ביש בה ולד מחוי אינה מטמאה טומאת נבילות, וגם כשאין בה ולד מטמאה טומאת אוכלין במחשבה. מיהו להרמב"ם אשכחן מידי דטמא טומאת אוכלין במחשבה ומותר באכילה גם מדרבנן, שכתב בפ"ד מהלכות מאכלות אסורות⁵⁵: "קיבת הנבילה וקיבת הטמאה מותרת מפני שהיא כשאר טינופת שבגוף וכו', אבל עור הקיבה הרי הוא כשאר מעים ואסור", ובפ"א מהלכות טומאת אוכלין⁵⁶ כתב: "חשב על החלב שבקיבה הרי זה מטמא טומאת אוכלין". אמנם הראב"ד השיגו שם וכתב דמסתברא שהוא טהור דפרש בעלמא הוא.

אמנם קשה לי על מה שאמרנו ששליא שיש בה מחוי הולד אינה מטמאה טומאת נבילות⁵⁷ כי מסתמא אינה ראויה לאדם, שהרי כתב הרמב"ם פ"א מהל' שאר אבות הטומאות⁵⁷: "בהמה ששפעה חררת דם אע"פ שנפטרה מן הבכורה", פי' שחזקה שיש בה ולד כמו שכתב בהלכות בכורות⁵⁸, "אינה מטמאה לא במגע ולא במשא עד שיהא בה צורת נפל לפי שהיא בטילה ברוב היוצא עמה, לפיכך היא טהורה אע"פ שהיתה ראויה לגר אגב אמה". והביא הקארו שם לשון רש"י, ופי' בטיל ברוב דם וגנונים היוצאים עמו, וידוע שהדם ההוא אינו מטמא כנבילה שאפי' דם הנבילה עצמה אינו מטמא, ומקש' בגמ' ⁵⁹ מאי איריא משום ביטול ברוב תיפוק לי דלא אתחזי, ומשני הא אתחזי אגב אימיה, ופרש"י לאו סרוחה מעיקרא היא דהא חזיא לגר אגב אימיה כל זמן שהיתה בבטן, ולכך הוצרך לטעמ' דביטול ברוב, וא"כ משמע מהכא שאע"פ שולד מחוי אינו ראוי לאדם אחר שיצא לאויר העולם מ"מ לאו סרוח מעקרו הוי כיון שהיה ראוי לאדם אגב אימיה, וא"כ שליא שיש בה ולד מחוי נמי, כיון שהיה ראוי אגב אימיה בעודו בבטן ולית ביה טעמא דביטול ברוב, היה ראוי לומר שמטמא טומאת נבילות הואיל שמשיצא לא נפסל לכלב דומיא דההיא דחררת דם. ועוד קשה דאיכא מ"ד דטומאה בלועה דהיינו שנתונה במעי אדם או בהמה, אדם מחוץ שהושיט ידו לפנים ונגע בה טמא, מיהו עובר שמת במעי בהמה טהורה והושיט הרועה את ידו ונגע בו טהור לכ"ע כדקתני במתני' דהאי פרקא⁶⁰, ופי' בגמרא הטעם דק"ו הוא, אם הועילה לו מחיצת אמו להתירו בשחיטתה לא תועיל לו לטהרו מלטמא, ואיכא מ"ד דה"ה בבהמה טמאה דאתקש לטהורה כמו שכתבו שם המפרשים על המשנה, וא"כ קשה כיון שאין טומאה יורדת לה עד שתצא לאויר העולם ואז אינה ראויה לאדם דלא שייך בה לומ' שראויה אגב אמה אמאי אצטריכין לטעמא דביטול ברוב בלאו הכי סרוחה מעיקרא היא, ואפי' למ"ד

55 הלכה יט. 56 הלכה כג.

57 הלכה טז. 58 פ"ד הי"א.

59 בכורות כג, ב.

60 לעיל דף ע, ב.

רטומאה בלועה אינה מטמאה וכותיה פסק הרמב"ם בסוף הלכות טומאת מת דלא צריכי' להאי ק"ו ולא להיקש', מכל מקום מק"ו איכא למילף דאין שם טומאה חל על עובר שמת במעי בהמה טהורה עד שיצא לאויר העולם, וגם לדידיה קשה.

⁶⁰ולתירוץ הקושיא הראשונה נראה שצריכין אנו לומר שחררת דם שיש בה עובר מחוי מחזיא לגר אגב אימיה, אבל שליא שיש בה עובר מחוי לא חזיא אגב אימיה, כי השליא עצמה היא מאוסה טפי מדם החררת, והכי גמי מוכחא מתני' דקתני נפש היפה תאכלנה דמשמע שאינה ראויה לסתם אדם אפי' אגב אמה, דהא בשוחט את הבהמה ומצא בה שליא איירי. ואל הקושיא השנית נשיב, שמה שאנו אומרי' שטומאת נבילה אינה חלה על הסרוח מעקרו ואינו ראוי לאדם היינו שמשעה שנתנבלה לא היתה ראויה לאדם, אבל זו שבשעה שנעשית נבילה דפקע חיותה היתה ראויה לאדם אגב אמה, אע"פ שלהיותה נותרת בעודה שם בשחיטת האם לא חלה טומאה עלה, מ"מ כי יצאה לאויר העולם לא נתחדש בה דבר הגורם לה טומאה אלא מחמת עצמה היא טמאה כי נסתלק ממנה טעם היתרה בשחיטת האם, וכן אם מתה האם ועדיין היא במעיה היתה טומאת נבילות חלה עליה, ולכן אזלינן בתר מעיקרא כשפקע חיותא וההיא שעתא היתה ראויה כדאמרן ולא פקע טומאתה עד שתפסל לכלב. ולא דמי לאוכל טהור שנפסל מאכילת אדם ונגע אח"כ בטומאה, שנגיעה זו היא דבר מחוץ הגורם טומאתה ולא נגע בה עד שנפסלה לאדם. ונ"ל שאם יש בתוך השליא נפל שאינו מחוי אבל הוא קטן וקרוב להמחות הוי אינו ראוי לאדם, כי הוא מאוס מחמת השליא ואינו מטמא טומאת נבילות דסרוח מעקרו קרינא ביה. וצריכי' אנו לומר כן, דאל"כ תקשי דשליא שיש בה ולד מחוי אמאי אינה מטמאה טומאת נבילות, הרי מעיקרו כשמת במעי אמו ועדיין לא נמחה היה ראוי לאדם וכשיצא והוא מחוי עדיין הוא ראוי לכלב, ולא עוד אלא שיש לחוש דשמא היה צורת נפל עליו כשיצא לחוץ, שהרי כתב הר"ן גבי שליא שיצאתה מקצתה דחיישי' שמא באותו מקצת יצא ראשו ועדיין לא נימוח, וא"כ היכי אמרי' שאינה מטמאה טומאת נבילות כל זמן שראויה לכלב, ומיהו בזה אפשר לתרץ דגבי טומאה אמרי' כל הטומאות כשעת מציאתן, ומ"מ תקשה כמו שאמרנו, ודוחק הוא לומר שיציאת חיותו ומיחוי צורתו באין כאחד.

ואחרי שבארנו כל זה, אומ', שמה שכתב הר"ן על מאי דתנן נפש היפה תאכלנה ולא אמרי' אבר מן החי הוא, נראה ודאי דאשליא עצמה קאי, דסד"א דלא קרינא בה בהמה בבהמה, דאילו מיחוי הולד שבה לא גרע מעובר מת הנמצא במעי בהמה שהוא נותר בשחיטת אמו ⁶¹. וה"ג משמע מדברי הרמב"ם שכתב בפ"ה

61 כ"כ ב"ראש יוסף".

מהל' מאכלות אסורות⁶²: "השוחט בהמה מעוברת ומצא בה שליל בין חי בין מת הרי זה מותר באכילה ואפי' שליא מותרת באכילה". וידוע שלא הוצרכנו לזה מדאורייתא, וכיון דלא חזיא לאדם אפי' דנבילה וטמאה שריא וקרא אסמכתא בעלמא הוא. ומה שכתב הר"ן על מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבילות "דלאו בשר הוא אלא כשאר אוכל בעלמא", צ"ל דקאי בין אשליא בין אמחוי הולד שבתוכה, וה"ק דלאו בשר ראוי לאדם הוא ולכן אינו מטמא טומאת נבילות, אבל שם אוכל בעלמא אית עליה לענין טומאת אוכלין כיון שחישב עליו כמו שבארנו למעלה.

שליא שיצאתה מקצתה אסורה באכילה — גר' בגמרא "א"ר אלעזר לא שאנו אלא שאינה קשורה בולד אבל קשורה בולד אין חוששין לולד אחר", פי' שאם היא קשורה בולד אחד אנו תולין שהיא שלית אותו ולד. ועל לשון שאינה קשורה בולד כתב הרב המגיד⁶³ פי' בולד שהוא בפנים, וכתב כן שאם יצא ולד תחלה ואח"כ השליא אפי' אינה קשורה בו אנו תולין השליא באותו ולד, שכן דרכה של שליא לצאת אחר הולד, אבל שליא שיצאה ועדיין הולד בפנים כיון שאין זה דרכה חוששין לולד אחר, ודווקא בולד חי אבל בולד מת חוששין לשליא אפי' יצאה אחר הולד כמו שכתב הרמב"ם בפ"י מהל' איסורי ביאה⁶⁴.

ונר' דשליא שיש בה ולד שיצאה מקצתה כשיש בה חשש ולד אמרי' כלה אסורה, גם השליא עצמה אסורה כולה, דכיון שהיא עם הולד בתר ולד שדינן לה, אבל אם יצא ולד תחלה ואח"כ יצאה מקצת שליא מה שיצא אסור ומה שבפנים מותר. הא דתנן דשליא שיצאתה מקצתה אסורה באכילה לפי מה שכתב בעל דברי ריבות סימן מ"א, נר' דבפ"ק דב"ק⁶⁵ מפרש בגמ' דאסורה כלה קאמר, וטעמא משום דאין מקצת שליא בלא ולד וחיישי' שמא באותו מקצת היה ראש הולד, וליכא אלא חד ספיקא אם יצא ראשו בהוא מקצת אם לאו ואסרי' לה מספק, אבל אי הוה אפשר למקצת שליא בלא ולד לא היה לנו לאסור מה שבפנים, שיש כאן שני ספקות, ספק אם יש ולד באותו מקצת שיצא אם לאו, ואם ת"ל יש בו ולד, שמא אין בו ראשו של ולד.

וצריכי' אנו לחקור מאי דאמרי' יצא ראשו הרי הוא כילוד, אם הוא דווקא בולד חי או מת, ואי בולד מת אי דווקא בבן תשעה או בבן שמנה ג"כ, ואם בולד מחוי או דווקא כשראשו אינו מחוי. ואומ' דבפ"ח דבכורות⁶⁶ תנן במתני' "איזהו בכור לנחלה ואינו בכור לכהן הבא אחר הנפלים שיצא ראשו חי ובן תשעה שיצא

62 הלכה יג. 63 הל' מאכלות אסורות פ"ה הי"ג.

64 הלכה יד. 65 דף יא, א.

66 דף מז.

ראשו מת", והביא הרא"ש על זה מאי דגרסי בגמ' "אמ' שמואל אין הראש פוטר
בנפלים מ"ט אמר קרא כל אשר נשמת רוח חיים באפיו הוא דחשיב רישיה ואידך
לא חשיב", ואתותב שמואל. ולשון זה הביאו הילקוט פרשת גח על זה הפסוק
ומסיים בה: "תנן הבא אחר הנפלים שיצא ראשו חי ובן ט' שיצא ראשו מת בכור
לנחלה ואינו בכור לכהן תיובתא דשמואל תיובתא". הנה לנו מזה שיצא ראשו של
גפל בן ט' חשיב כיצא כלו, ומיהו ראשו של בן ח' מת גר' דלא חשיב ככולו,
דמשמע דבעינן דווקא או בן ט' או בן ח' חי, אבל לא בן ח' מת. מיהו אי ממתני'
הוה אפשר לדחויי דדלמא נקט הכי לרבנותא דיש בכור לנחלה, דאפי' בהני גווני
הבא אחריו בכור לנחלה וכ"ש בן ח' מת, מיהו לענין בכור יצא ראשו של בן ח'
מת חשיב נמי כילוד, אבל לא משמע כן מדברי הרמב"ם, שכתב בפ"א מהל'
בכורים⁶⁷: "בן ח' חדשים שהוציא ראשו והוא חי והחזירו ומת ובן ט' שמת ויצא
ראשו והוחזר ואח"כ יצא אחיו וילדה זה שילדה אינו פטר רחם וכו'", ואי ס"ד
דבן ח' מת נמי הבא אחריו אינו בכור לכהן, ה"ל למימר שאם הוציא ראשו אפי'
בן ח' מת פוטר הבא אחריו. מיהו אין נראה כן דעת הר"ן, הרי כתב גבי שליח
שיצאתה מקצתה דחיישי' שמא יש באותו מקצת ראשו של עובר, והא ודאי מתני'
לא בבן ט' מיירי אלא בשליח שלא ניכר הולד בתוכה, אלא שמפני שאין שליח
בלא ולד אנו אומרים שיש בה ולד, ועכ"ז ביצא ראשו חשיב כיצא כולו. ואולי
אפשר לומר דהר"ן נמי סבירא ליה דראש בן ח' מת לא חשיב ככולו, והכא חיישי'
שמא חי היה באותה שעה, ומיהו לישנא דקיים לא משמע הכי, דמשמע דלאפוקי
מחוי אתא דההוא ודאי כיון שנמחה לא חשיב ככולו. ועתה לפי דרך הר"ן קשה
דהשתא נמי הוי ספק ספקא, דאע"ג דאין מקצת שליח בלא ולד איכא ספקא שמא
יצא ראשו באותו מקצת אם לאו, ואת"ל יצא שמא היה נימוח. ולהרמב"ם נמי ק'
דאיכא לספוקי שמא לא יצא ראשו באותו מקצת, ואת"ל יצא שמא היה מת, מיהו
להרמב"ם אפשר לומר שאין החשש שמא יצא ראשו באותו מקצת אלא שמא יצא שם
רובו דבכי הא פשיטא דהוי כילוד, ואע"פ שלא יצא אלא מעט ממנה ואין מקצת שליח
בלא ולד, מ"מ אפשר שיהא מן הולד הרבה בחלק קטן ממנה ומעט בחלק הרב ואין
הולד מתפשט בתוכה בשות, וה"נ בתשובה שזכרתי מבעל דברי ריבות זכר פעמים
רבות שמא יצא רובו באותו מקצת, וא"כ אין כאן אלא ספק א'. אמנם אם היינו
אומרי' דכל שיצא ראשו אפי' הוא מחוי חשיב כיצא כלו הוה ניחא, ואולי זה דעת
רש"י ז"ל שלפי מה שראיתי מדבריו לא כתב אלא דאיכא למיחש שמא באותו
מקצת יצא ראש הולד, ולא פירש דשמא היה קיים כשיצא.

סלקו עלך פ' בהמה המקשה

67 הלכה טו.